

Yazar: Erdal Gezik

Apsu (Abşu, Avsu)

Özet

“Apsu” (Kırmanckî/Kurmancî: Avsu, Abşu, Absu), Dersim inanç sisteminde koruma, arınma ve şifa işlevi taşıyan ritüel bir uygulamadır. Apsu; Kırmancki’de apsu kerdene, Kurmancî’de ise apsu kırın, yani apsu yapmak ifadeleriyle de adlandırılır. Temel anlamıyla, okunmuş su ya da tuz kullanılarak bir kişinin (insanların), evin (nesnelerin) veya ev hayvanlarının nazardan, zararlı varlıklardan ve kötülüklerden korunmasını amaçlayan bir pratiktir.

Ritüel sırasında pir, derviş ya da milla (molla/hoca) tarafından su veya tuz üzerine dualar okunur; ardından bu su ya da tuz, belirli dualar eşliğinde hanenin çevresine serpilir. Bu uygulama, Raa Haqi inanç dünyasında, doğanın ve ev içi mekânın yaşayanlarının korunmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilir. Apsu ritüeli, inanç ile gündelik hayatın iç içe geçtiği bir örnek olup, bütüncül bir koruma pratiği olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Köken ve Anlam Alanı [1]

İlk olarak, Apsu, İrani bir kavram olan “afsun” ya da “efsun” sözcüklerini çağrıştırmaktadır. *Efsun*, büyü ve sihir anlamlarını ifade eder; daha çok okuyup üfleme ve büyü yapma pratikleriyle ilişkilendirilir. Dersim geleneğinde ‘efsu’, şılan (kuşburnu dalı), iplik, ateş külü gibi arçalarla yapılan uygulamalar için kullanılır. Bunlarla Apsu merasimi farklıdır.

Apsu, aynı zamanda Eski Mezopotamya’da *Absu* ya da *Abzu* olarak bilinen bir tanrıyı da çağrıştırmaktadır. Absu, yaratılıştan önce var olan ve yaşamın kaynağı olarak tasvir edilen tatlı suyu temsil eder. Merasimlerde rahiplerin bu suyla topluluğu kutsadığı bilinmektedir. Hem kavram hem de ritüel boyutuyla bu inanış, Dersim’de uygulanan apsu geleneğiyle dikkat çekici benzerlikler göstermektedir.

Ritüel Uygulama Biçimleri

Apsu ritüelinin en yaygın uygulama biçimi, su ve tuz kullanılarak yapılanıdır. Dervişler, pirlar ya da milleder, belirli kaynaklardan alınan suya dualar okurlar. Su bulunmadığı durumlarda ise tuz, suyun yerini alabilir. Okunmuş su ya da tuz, pir ya da hanenin

sahibi tarafından evin içine veya çevresine serpilir. Tuz kullanıldığında, serpmenin yanı sıra ateşe atma uygulaması da yapılabilir. Bu esnada, *“Haq nezer u çimo xırayın to ra dūr bero”* (Hak senden nazarı ve kötü gözü uzak tutsun) gibi dualar okunur ve tuz ateşe atılır. Bazı durumlarda, tüm yıl boyunca yetecek miktarda tuz bir defada okutularak muhafaza edilir. Yıl içinde ihtiyaç duyulduğunda bu tuzdan azar azar alınarak apsu yapılır.

Bu uygulamalar bireyseldir. Apsu aynı zamanda kollektif yapılan merasimlerde de kullanılır. Gağan, Hawtemal/Heftemal ve cemlerde su ile yapılan kutsama ve arınma işlemlerinin de adıdır.

Sonuç

Apsu, Raa Haqi inanç sisteminde yalnızca bir korunma ritüeli değil, insan-doğa-Haq ilişkilerinin somutlaştığı bir arınma pratiğidir. Su, tuz ve ateş gibi unsurlar aracılığıyla gerçekleştirilen bu uygulama; hem evrenin canlı ruhuna duyulan saygıyı hem de topluluk içinde iyiliği, dengeyi ve rızalığı koruma çabasını temsil eder.

Apsu, kötülükleri uzaklaştırmanın ötesinde, insanın içsel dengesini ve çevresiyle kurduğu uyumu yeniden tesis ettiği manevî bir temizlik ve toplumsal dayanışma eylemi olarak anlam kazanır. Bu yönüyle Apsu, Dersim Raa Haqi inancının özünü oluşturan “yaşayan doğa” ve “yaşayan söz” anlayışını günümüze taşıyan, kolektif hafızayı diri tutan kadim bir pratik olarak varlığını sürdürmektedir.

Sonnotlar

[1] Editoryal Not: Bu madde, Erdal Gezik ve Hüseyin Çakmak'ın Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü (Ankara: Kalan Yayınları, 2010) adlı çalışmasında yer alan ilgili madde temel alınarak hazırlanmış; söz konusu yayının yazarları tarafından gözden geçirilmiş ve güncellenmiş hâlidir.

Kaynakça & İleri Okumalar

Gezik, Erdal, and Hüseyin Çakmak. 2010. Raa Haqi – Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü. Ankara: Kalan Yayınları.